

— 8.3 — Dialogové techniky

Dialogových technik je kolem čtyřiceti a některé jsou poměrně složité, jiné možná znáte a dokonce je při psaní i používáte, jen nevíte, že se jedná o techniky. Celkově platí, že dialogové techniky jsou složitější záležitost vhodná pro maličko vypsanejší autory. Potřebovala bych k tomu velmi mnoho místa a navíc, bez přímého procvičování pod lektorským dohledem, by takové teoretické vysvětlování mohlo nadělat v hlavách začínajících autorů více škody než užitku. Proto tady nebudu všechny dialogové techniky vysvětlovat, ale povzbudím vás v tom směru, že pokud byste o tuto problematiku měli zájem, můžete se jí věnovat hlouběji později, až se trochu vypíšete.

Pravidelně nabízím kurz dialogových technik a můžete se k němu přihlásit na mých stránkách www.TvurciPsani.cz. Než to uděláte, zkuste zatím napsat svou úplně první knížku a při jejím psaní se v dialozích řiďte citem.

Pro všechny dialogy platí, že se je nejde naučit, autor se musí vypsát. Je možné znát teorii, ale sama teorie vás nenaučí skutečně psát skvělé dialogy. Když techniky znáte, musíte je začít zkoušet. To se dělá přímým psáním. Píšete a píšete a píšete do zešílení. Škrtáte a znovu píšete, dokud každá z dialogových technik není správně napsána. Protože jedna věc je něco se teoreticky naučit a zcela jiná je dostat to na papír, do vlastního textu. Právě to dělám s kurzisty, nejdříve jim dialogové techniky jednu po druhé vysvětlím a pak se každou techniku učí převést na papír. Dělají to tak dlouho, dokud se jim to nepodaří. To bohužel bez supervize lektora dělat nejde, proto není úplně vhodné zanechat začínajícího autora jen s teorií v ruce. Mohl by získat dojem, že nikdy nebude schopen žádný dialog dobře napsat.

Dvě dialogové techniky jsme si tu prozradili – dialogy typu „co na srdci, to na jazyku“ a dialogy s podtextem. Pro literaturu jsou

tyto dvě techniky hodně důležité a pokud při psaní dialogů na ně budete myslet, pro začátek to stačí.

Protože u většiny věcí při psaní platí, že dvě jsou málo a čtyři už moc, prozradím vám ještě jednu techniku, která se při psaní knížky velice hodí a navíc ji mají začínající autoři velmi rádi, protože je snadná a téměř každý ji zvládne už na první pokus. Jedná se o **techniku „Seznamy“**.

Tato technika zrychluje tempo textu, působí zajímavě a doporučuji ji zejména těm autorům, kteří o sobě vědí, že jsou upovídání a často píšou zbytečně dlouhá souvětí. Jejich text technika nádherně provzdušní. Seznamy spočívají v tom, že postava místo sáhodlouhého vyprávění čehokoliv, něco prostě jen stručně vyjmenuje formou seznamu. Čtenář je chytrý a snadno se dovtípí, snadno si vše pospojuje. Technika tak i pěkně nutí čtenáře u četby přemýšlet a spolupracovat, což je vždy skvělé. Příklad:

„Tak mi něco řekněte o svém dětství, slečno Janíková,“ vybídla ji psychologka a vzala si k ruce notýsek.

Lenka se zavrtěla na lehátku a na okamžik zaváhala. Zavřela oči. Vzdechla a potom spustila: „Máma, táta, ségra, prázdniny, autonehoda, tři rakve, děcák a pak už jen život na hovno.“

Nepochybuji o tom, že je vám všem jasné, jak vypadalo Lenčino dětství, co vlastně chtěla vyprávět. Mohla vyprávět klasicky: *„Měla jsem mámu, tátu a ségru, žili jsme šťastně... a jednou...“* Takové vyprávění je také možné, ale celkově bude mnohem rozvláčnější a tempo textu bude zpomalovat, i přesto, že přímá řeč sama o sobě tempo textu zrychluje. Rychlosti se počítají a zatímco s použitím techniky Seznamy dosáhnete opravdu rychlého tempa a text bude velmi čtivý, při použití běžného vyprávění v přímé řeči dosáhnete jen malého zrychlení oproti klasickému popisu.

Samozřejmě není možné používat tuto techniku v přehnaném množství, ale jednou za čas textu velmi výrazně prospěje.

Znáte tedy tři dialogové techniky, které jsou do začátku pro vás zcela postačující a hlavně pište, protože dialogy je třeba vypsát!

Kromě dialogových technik, existují ještě další důležité věci, které se týkají literární dialogů. Pojdme se na ně podívat.

— 8.4 — Psaní (přímých) řečí

V literatuře existují tyto druhy řeči:

- ☞ Přímá
- ☞ Nepřímá
- ☞ Polopřímá
- ☞ Vnitřní monolog

Přímou řeč jistě všichni dobře znáte, vypadá takto:

„Potřebuju s tebou mluvit.“

Přímá řeč je tedy vlastně buď monolog nebo dialog.

Nepřímá řeč (zprostředkovaná vypravěčem) vypadá takto:

Řekla mu, že s ním potřebuje mluvit.

Polopřímá řeč pak kombinuje postoj vypravěče s vyjádřením postavy:

Podívala se na něj a zdálo se jí, že už ho nemůže ani minutu vystát. Chce s ním mluvit a hned.

Vnitřní monolog není nic složitého, je to vlastně totéž, co běžná přímá řeč, jen se většinou nepoužívají uvozovky. Tato technika nám umožňuje nahlédnout do myšlenek postavy, což je samozřejmě velmi osvěžující a zajímavé. Kdybyste váhali, jestli je vnitřní monolog dostatečně srozumitelný, většinou stačí dodat - pomyslela si. Například:

Nemůžu tě už ani minutu vystát, pomyslela si.

Protože je velmi rušivé vymýšlet stále různá slovesa typu pomyslel si, prolétlo mu hlavou, napadlo ho apod., píše se v posledních

letech vnitřní myšlenky postav kurzívou. Čtenář si na to velmi rychle zvykne a brzy pochopí, že co je psáno kurzívou, není skutečná přímá řeč, ale jen vnitřní myšlenky postav. Kurzíva se tedy používá jako znak vnitřního světa postav a není v takovém případě nutné dodávat slovesa typu pomyslel si. Současně nevzniká zmatek pokud jde o psaní uvozovek, protože v literatuře by mělo platit, že do uvozovek píšeme jen to, co postavy skutečně vysloví. Uvozovky jsou pro čtenáře jasná známka toho, že někdo promluvil. Pokud je cokoliv napsáno bez uvozovek a jen kurzívou, každý čtenář díky tomu pochopí, že nejde o skutečnou mluvu.

Příklad č. 1: Skutečná mluva postav se tedy píše takto:

Nečekaně zaječela: „Jdi do háje s těmi svými brouky! Sušíš je snad všude.“

Příklad č. 2: Jde-li o myšlenky postav, pak je píšeme takto:

Jdi do háje s těmi svými brouky! Sušíš je snad všude. Pak se na něj ostře podívala a dodala: „Chci se rozvést!“

Z příkladu č. 2 čtenář pochopí, že nejdříve si žena pomyslela, ať jde do háje s těmi svými brouky a že je všude suší. Pak se ostře podívala a nakonec řekla (tedy opravdu promluvila), že se chce rozvést.

Měli byste vědět

V literatuře do uvozovek píšeme jen to, co postavy skutečně vysloví.

Uvozovky jsou pro čtenáře jasná známka toho, že někdo promluvil.

Pokud je cokoliv napsáno bez uvozovek a jen kurzívou, každý čtenář

díky tomu pochopí, že jde o myšlenky postav. V takovém případě již

není třeba dodávat slovesa typu pomyslel si, proletělo mu hlavou apod.

Když jsme si říkali o používání příslovcí a přídavných jmen, tak jsme se dotkli problému, který se týká zdvojování informací. Zabýváme-li se dialogem, měli bychom si to v této kapitole alespoň připomenout, protože tato chyba se v textech začínajících autorů vyskytuje poměrně často. Vypadá následovně:

„Jdi do háje s těmi svými brouky! Sušíš je snad všude,“ řekla našťvaně.

Z dialogu vidíme a cítíme, že byl pronesen našťvaně, je tedy zbytečné toto ještě opakovat čtenáři. Je-li dialog dobře napsaný, pak netřeba upřesňovat takovéto samozřejmé věci. Toto upřesnění naopak používáme v případě, že by pronesení dialogu nějakým způsobem vybočovalo z běžného očekávání. Například:

„Jdi do háje, s těmi svými brouky! Sušíš je snad všude,“ smála se na celé kolo.

Takové upřesnění může atmosféru okamžiku i samotný dialog posunout někam zcela jinam. Zatímco původně věta poukazovala na blížící se konflikt, v tomto případě tomu tak zdaleka být nemusí. Upřesnění tu rozhodně smysl má.

Dalším problémem, se kterým se začínající autoři potýkají, je příliš velký výskyt slůvka - řekl, řekla. Na jeho používání panují dosti rozličné názory. Někteří lektoři tvůrčího psaní jeho používání obhajují s tím, že čtenářům časté používání tohoto slova vadí mnohem méně, než neustálé vymýšlení synonym, která by ho nahradila. Zastávají názor, že neustálé používání dalších, nových a originálních sloves čtenáře ruší a rozptyluje. Například:

„Mám dva lístky do kina a nemám s kým jít,“ začervenal se David.

„No a,“ vychutnávala si ho.

„Myslel jsem, jestli bys, že bys, možná...“ koktal roztržitě.

„Že bych co?“ podívala se tázavě.